

RAZVOJ DIGITALNIH SISTEMOV

Izpit

01. 02. 2024

1. Realizirajte podano funkcijo f v obliki PKNO z redundantnimi makstermi z eno 4-bitno aritmetično–logično enoto (ALU). Vse dobljene negacije vhodnih spremenljivk izvedite z ALU.

$$f(x_1, x_2, x_3, x_4) = \&(1, 3, 4, 6, 7, 14, 15) \text{ in } \&_x(0, 5, 10, 12, 13)$$

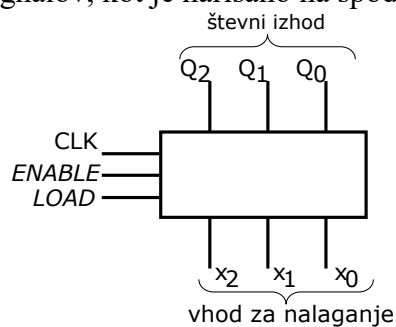
2. Določite redundance podane funkcije f tako, da bo nastala funkcija linearna, izračunajte koeficiente linearnosti ter funkcijo izrazite z uporabo izračunanih koeficientov.

$$f(x_1, x_2, x_3, x_4) = V(0, 5, 6, 9, 10, 12) \text{ in } V_x(3, 15)$$

3. Prikažite sintezo 3-bitnega sinhronega števca navzgor z omogočanjem štetja (*ENABLE*) in vzporednim nalaganjem (*LOAD*) z D flip-flopi, izbiralniki 2/1 in logičnimi vrati. Logika vseh krmilnih signalov je pozitivna.

S tovrstnim števcem realizirajte števec, ki šteje 2, 3, 4, 5, 2, 3, 4, 5 ...

Uporabite poimenovanje signalov, kot je narisano na spodnji sliki.

4. Narišite diagram prehajanja stanj za Moore-ov avtomat končnih stanj, ki ima vhod w in izhod z . Avtomat končnih stanj postavi izhod $z=1$ ko se na vhodu pojavi zaporedje "1001" ali "1111", sicer je $z=0$. Prekrivanje vzorcev je dovoljeno.

Rešitev 1. naloge:

Funkcija f je podana v obliki PKNO z redundancami:

$$f(x_1, x_2, x_3, x_4) = \&(1, 3, 4, 6, 7, 14, 15) \text{ in } \&_x(0, 5, 10, 12, 13)$$

Najprej jo pretvorimo v obliko PDNO, da maksterme preslikamo v minterme. V pravilnostno tabelo funkcije najprej zapišemo številke mintermov (m) in pripadajoče številke makstermov (M). Vpišemo $f=0$ za vse maksterme in $f=X$ za vse redundantne maksterme. Na preostala mesta vpišemo $f=1$ in preberemo pri katerih mintermih je $f=1$ oz. $f=X$ ter funkcijo izrazimo v obliki PDNO.

Tabela mintermov in makstermov:

m	M	x_1	x_2	x_3	x_4	f
0	15	0	0	0	0	0
1	14	0	0	0	1	0
2	13	0	0	1	0	X
3	12	0	0	1	1	X
4	11	0	1	0	0	1
5	10	0	1	0	1	X
6	9	0	1	1	0	1
7	8	0	1	1	1	1
8	7	1	0	0	0	0
9	6	1	0	0	1	0
10	5	1	0	1	0	X
11	4	1	0	1	1	0
12	3	1	1	0	0	0
13	2	1	1	0	1	1
14	1	1	1	1	0	0
15	0	1	1	1	1	X

Funkcijo zapišemo v PDNO:

$$f = V(4, 6, 7, 13) \text{ in } V_x(2, 3, 5, 10, 15)$$

Funkcijo minimiziramo v MDNO.

	x_1			
	0	0	1	1
x_2	1	X	1	X
	0	0	X	0
	0	X	X	0
		x_3		x_4

$$f_{MDNO} = \overline{x_1} \cdot x_2 + x_2 \cdot x_4$$

Izpostavimo x_2 ter dvakrat negiramo:

$$f = \overline{\overline{x_2}(\overline{x_1} + x_4)}$$

Uporabimo De Morganov teorem s prvo negacijo in dobimo:

$$f = \overline{\overline{x_2} + \overline{x_1} + x_4}$$

Dobljeno funkcijo zapišemo s Piercevimi operatorji:

$$f = \overline{x_2} \downarrow (\overline{x_1} \downarrow x_4)$$

Podobno storimo za MKNO:

	x_1			
	0	0	1	1
x_2	1	X	1	X
	0	0	X	0
	0	X	X	0
		x_3		x_4

$$\overline{f} = \overline{x_2} + x_1 \cdot \overline{x_4}$$

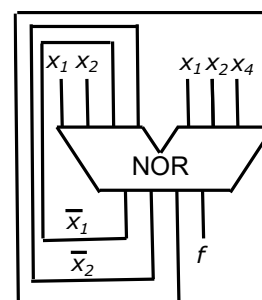
Levo in desno stran enačbe negiramo še enkrat, da se negacija prenese na desno stran enačbe.

$$f = \overline{\overline{x_2} + x_1 \cdot \overline{x_4}}$$

Nad členom $x_1 \cdot \overline{x_4}$ uporabimo De Morganov teorem $\overline{x + y} = \overline{x} \cdot \overline{y}$:

$$f = \overline{\overline{x_2} + \overline{x_1} + x_4}$$

Dobimo enako funkcijo kot prej (Piercevimi operatorji), kar realiziramo z eno ALU:

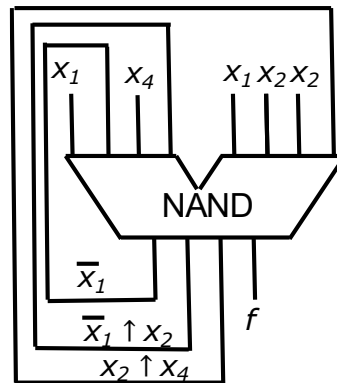
Pri realizaciji s realizacijo s Shefferjevimi operatorji lahko celotno MDNO funkcijo dvakrat negiramo:

$$f_{MDNO} = \overline{\overline{\overline{x_1 \cdot x_2 + x_2 \cdot x_4}}}$$

Enkrat uporabimo DeMorganov teorem in dobimo:

$$f_{MDNO} = (\overline{x_1} \uparrow x_2) \uparrow (x_2 \uparrow x_4)$$

Dobljeno funkcijo realiziramo z eno ALU:

Za realizacijo s Shefferjevimi operatorji lahko izhajamo tudi iz negacije funkcije:

$$\overline{f} = \overline{x_2} + x_1 \cdot \overline{x_4}$$

Izvedemo dvojno negacijo nad posameznima členoma

$$\overline{f} = \overline{\overline{\overline{x_2}} + \overline{\overline{x_1 \cdot \overline{x_4}}}}$$

Uporabimo De Morganov teorem $\overline{x \cdot y} = \overline{x} + \overline{y}$:

$$\overline{f} = x_2 \cdot \overline{x_1 \cdot \overline{x_4}}$$

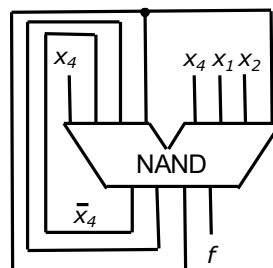
Dobljeno negacijo funkcije izrazimo s Shefferjevimi operatorji:

$$\overline{f} = x_2 \uparrow (x_1 \uparrow \overline{x_4})$$

Z uporabo lastnosti $x \uparrow x = \overline{x}$ dobimo končni izraz:

$$f = (x_2 \uparrow (x_1 \uparrow (x_4 \uparrow x_4))) \uparrow (x_2 \uparrow (x_1 \uparrow (x_4 \uparrow x_4)))$$

Dobljeno funkcijo realiziramo z eno ALU:

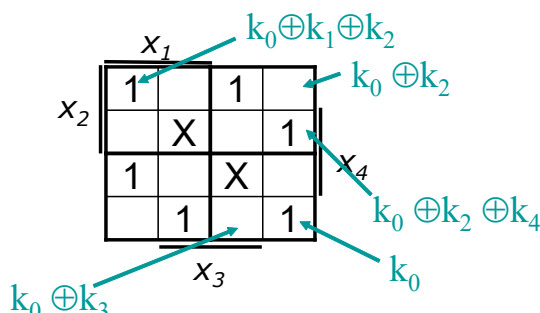
Rešitev 2. naloge:

Funkcijo najprej izrišemo v Veitchev diagram:

		x_1		
x_2	1		1	
		X		1
	1		X	
		1		1
		x_3		

Če bo funkcija linearna, jo bomo lahko realizirali s pomočjo XOR funkcij. Linearnost funkcije ugotavljamo tako, da prepogibamo kvadrate diagrama: Začnemo v desnem spodnjem kotu (kjer je minterm 0) in prepognemo kvadrat navzgor, da se spremeni samo ena spremenljivka naenkrat (x_4 postane 0 v prvi iteraciji).

Opazujemo, ali se prepogne na novi kvadrat čisto enako ali pa popolnoma negirano. Če postavimo obe redundanci na '1', lahko s prepogibanjem ugotovimo, da je funkcija linearna.

Podana funkcija je funkcija 4 spremenljivk, zato lahko njeno splošno izražavo kot linearno funkcijo pišemo kot:

$$f(x_1, x_2, x_3, x_4) = k_0 \oplus k_1 x_1 \oplus k_2 x_2 \oplus k_3 x_3 \oplus k_4 x_4$$

S pomočjo Veitchevega diagrama izračunamo koeficiente.

Iz enačb sledi: $k_0=1$ in $k_0 \oplus k_3=0$, kar pomeni $1 \oplus k_3=0 \rightarrow k_3=1$.

In če napišemo še enačbo za $k_0 \oplus k_2=0$, kar pomeni $1 \oplus k_2=0$ sledi da je $k_2=1$.

Iz enačbe $k_0 \oplus k_2 \oplus k_4=1$, kar pomeni $1 \oplus 1 \oplus k_4=1 \rightarrow k_4=1$.

Analiziramo naprej in dobimo $k_0 \oplus k_1 \oplus k_2=1$, kar pomeni $1 \oplus k_1 \oplus 1=0 \rightarrow k_1=1$.

Vstavimo dobljene koeficiente v enačbo za splošno izražavo in dobimo:

$$f(x_1, x_2, x_3, x_4) = 1 \oplus x_1 \oplus x_2 \oplus x_3 \oplus x_4$$

Čas pisanja je 60 minut. Vsaka naloga je vredna 10 točk.

Na list z rešitvami se podpišite in napišite še vpisno številko ter kateri predmet pišete (VSŠ, UNI).

Rezultati bodo objavljeni na: <https://estudent.fri.uni-lj.si>

Rešitev 3. naloge:

trenutno stanje			naslednje stanje			D-FF		
Q ₂	Q ₁	Q ₀	Q ₂	Q ₁	Q ₀	D ₂	D ₁	D ₀
0	0	0	0	0	1	0	0	1
0	0	1	0	1	0	0	1	0
0	1	0	0	1	1	0	1	1
0	1	1	1	0	0	1	0	0
1	0	0	1	0	1	1	0	1
1	0	1	1	1	0	1	1	0
1	1	0	1	1	1	1	1	1
1	1	1	0	0	0	0	0	0

Podobno za D₂ narišemo Veitchev diagram

D_2 :

	Q ₂			
Q ₁	1	0	1	0
	1	1	0	0
	Q ₀			

Za D₂ sledi:

$$D_2 = Q_2 Q_1' + Q_2 Q_0' + Q_2' Q_1 Q_0$$

Iz tabele prehajanja stanj števca določimo enačbe D-FF:

Za D₀ se iz tabele vidi $D_0 = Q_0'$

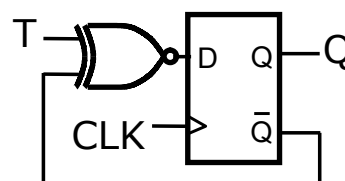
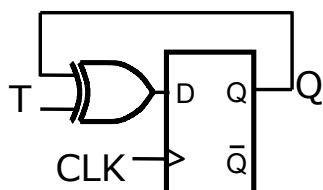
Za D₁ narišemo Veitchev diagram:

D_1 :

	Q ₂			
Q ₁	1	0	0	1
	0	1	1	0
	Q ₀			

$$D_1 = Q_0 \oplus Q_1$$

Če enačbo $D_0 = Q_0'$ zapišemo kot $D_0 = 1 \oplus Q_0$ in jo narišemo v vezju, smo pravzaprav realizirali T-FF s pomočjo D-FF, kot kaže levi del spodnje slike:

Slika 1: Realizacija T-FF s pomočjo D-FF in XOR vrat (levo) in XNOR vrat (desno)

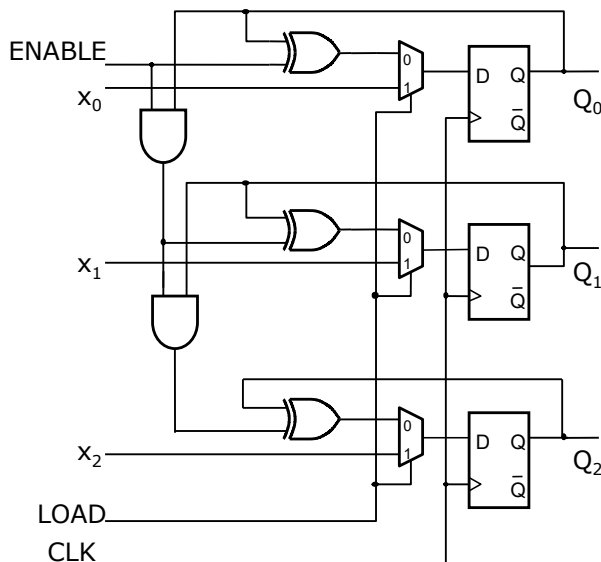
Naloga pravi, da moramo izdelati števec, ki ima vhod za omogočanje štetja (*ENABLE*): Če prvemu "T-FF" (D-FF z XOR vrati) postavimo vhod $T_0 = '0'$ namesto $T_0 = '1'$, vsi FF ne bodo šteli, ampak bodo ohranjali stanje. Torej, če na vhod T_0 postavimo zunanji signal *ENABLE*, števec ne bo štel, ampak ohranjal stanje, če bo *ENABLE* = '0'. V verigi sinhronnega števca so namreč vsi FF vezani tako, da so odvisni od prvega FF. Če stanje ohranja prvi, ga bodo tudi vsi ostali.

Čas pisanja je 60 minut. Vsaka naloga je vredna 10 točk.

Na list z rešitvami se podpišite in napišite še vpisno številko ter kateri predmet pišete (VSŠ, UNI).

Rezultati bodo objavljeni na: <https://estudent.fri.uni-lj.si>

Za realizacijo signala za vzporedno nalaganje pa izkoristimo osnovno lastnost D–FF (pomnjenje). To storimo tako, da na vhod vsakega D–FF postavimo 2/1 izbiralnik, s katerim določimo, ali se bo dana informacija vpisala s števnega vhoda ali preko zunanjih priključkov. Do iste realizacije bi prišli, če bi v osnovni analizi upoštevali ta dva krmilna signala – analiza je veliko bolj zapletena, saj vsebuje Veitcheve diagrame za 5 spremenljivk (*ENABLE*, *LOAD*, Q_2 , Q_1 , Q_0).

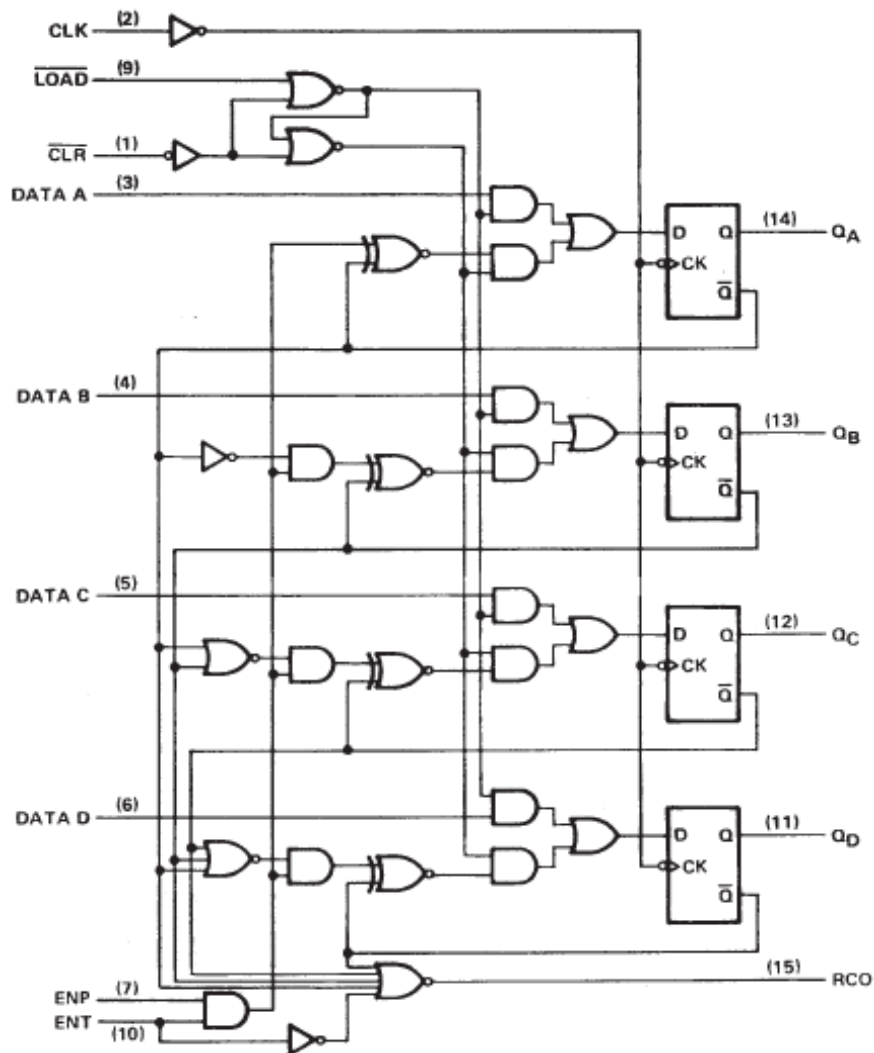
Slika 2: Sinhroni števec z vzporednim nalaganjem (*LOAD*) in omogočanjem štetja (*ENABLE*) (3-bitna izvedba).

Če želimo z nastalim števcem šteti naraščajoče 2, 3, 4, 5 ..., moramo ko števec pride do stanja 5 ($Q_2Q_1Q_0=101_2$) števec postaviti nazaj na stanje v stanje 2 ($Q_2Q_1Q_0=x_2x_1x_0=010_2$), torej signal *LOAD* dekodiramo s pomočjo 2–vhodnih AND vrat. Pomembno pri tem je, da se pri dekodiranju zavedamo, da se $Q_2 = '1'$ in $Q_0 = '1'$ v števnih sekvenci pojavlja samo enkrat – če bi se večkrat, bi morali dekodirati tudi Q_1 . Pri tovrstnih števcih ponavadi uporabljamo še en signal *RESET*, s katerim postavimo števec v začetno stanje, kar dosežemo tako, da na vhod D–FF za brisanje asinhrono priključimo signal *RESET*.

Nastali strukturi števca bi lahko na isti način dodali še četrti bit. Tako bi dobili podobno strukturo kot je 4–bitni sinhroni števec z vzporednim nalaganjem 74163¹. Pri spodnji realizaciji tega vezja so uporabljeni D–FF, proženi na negativni rob signala ure (*CLK*). Štetje omogočimo s signaloma *ENP*, *ENT* (ang. enable parallel, enable transfer). Štetje je izvedeno tako, da se D–FF spremenijo v T–FF, kar dosežemo s pomočjo XNOR vrat, ki imajo en vhod vezan na števeni signal ($ENT=ENP='1'$), drug vhod pa na izhod Q' FF. AND vrata pred XNOR zagotavljajo prenehanje štetja, če velja $ENT \cdot ENP \neq '1'$. Na vhodu D–FF je vezan enostaven izbiralnik iz dveh AND vrat, vezanih na OR vrata. Ta izbiralnik določa, ali bo števec štel, ali bo vzporedno naložil vrednost. Zgornja AND vrata izbiralnika so krmiljena s signalom $LOAD \cdot CLR'$, spodnja pa z $LOAD' \cdot CLR'$. Čim velja, da je $CLR' = '1'$ in $LOAD' = '0'$, se v D–FF asinhrono naloži vsebina na vseh $Q_D Q_C Q_B Q_A = DATA_D DATA_C DATA_B DATA_A$, medtem ko dokler velja $LOAD' = '1'$ in $CLR' = '1'$, bo števec štel navzgor. Če je $CLR' = '0'$, je na obeh vseh AND vrat izbiralnika '0' in stanje vseh D–FF se asinhrono postavi na $Q_D Q_C Q_B Q_A = "0000"$. Števeni izhodi so $Q_D Q_C Q_B Q_A$.

¹ <http://www.alldatasheet.com/view.jsp?Searchword=74163>

Izhod *RCO* (*ripple carry out*) se postavi na '1', ko je števec v stanju "1111" ob tem, da je $ENT=1$. Signal *RCO* je izveden z NOR vrati na vhode katerih so priključeni negirani izhodi D-FF, kar je po De Morgan-ovem teoremu ekvivalent AND vratom.

Slika 3: Struktura 4-bitnega MSI sinhronnega števca z vzporednim nalaganjem (74163).

Čas pisanja je 60 minut. Vsaka naloga je vredna 10 točk.

Na list z rešitvami se podpišite in napišite še vpisno številko ter kateri predmet pišete (VSŠ, UNI).

Rezultati bodo objavljeni na: <https://estudent.fri.uni-lj.si>

Rešitev 4. naloge:

Prikazali bomo izvedbo avtomata končnih stanj Moore-ove izvedbe.

Diagram prehajanja stanj:

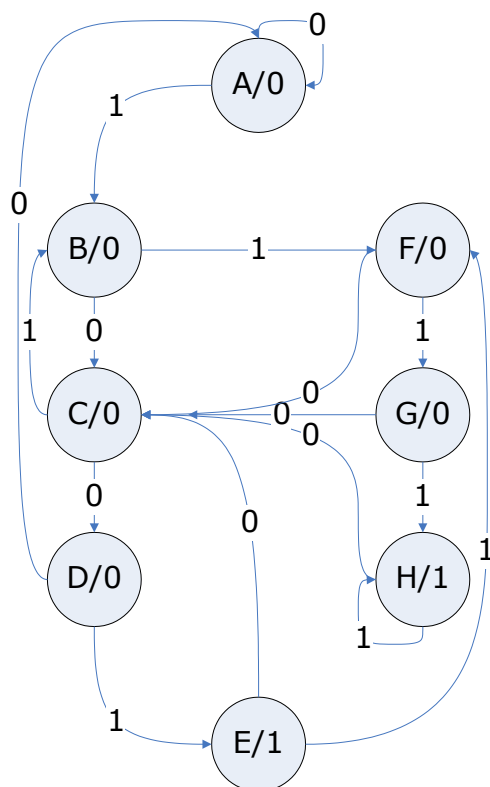

Diagram stanj začnemo risati tako, da najprej narišemo začetno stanje (A) v katerega se vračamo vedno, kadar sekvenca ne bo podobna tisti, ki jo zaznavamo (1111 oz. 1001). V tem stanju vztrajamo toliko časa, dokler je na vhodu '0', saj se nobena od sekvenc ne začne z '0'. Ko pride na vhod prva '1', preidemo v drugo stanje (B), v katerem imamo dve možnosti, saj se sekvenci razlikujeta na drugem mestu: Če na vhod tega stanja pride '0', bomo zaznavali sekvence tipa '10XX', če pa pride '1', potem pa sekvence tipa '11XX'. Recimo, da v stanju B na vhod pride '0', torej napredujemo v stanje C. V tem stanju se ponovno lahko pojavi '0' – torej bi bila na vhodu sekvenca

tipa '100X', kar bi nas vodilo do naslednjega stanja D. Če pa se pojavi na vhodu logična '1' je sicer sekvenca napačna, vendar moramo to predstaviti tako kot da je na vhod prišla že prva '1' od sekvence - naloga namreč pravi, da se sekvence lahko med seboj prekrivajo. S podobnim načinom razmišljanja narišemo naslednje stanje E, v katero napredujemo iz D samo, ko vanj pride '1', kar pomeni da smo v tem stanju zaznali sekvenco "1001", zato je v tem stanju izhod vezja enak '1'. Stanja F, G in H služijo pomnjenju koliko enic je prišlo na vhod vezja in sicer: stanje F pomenita "11" na vhodu vezja, stanje G tri enice in zadnje stanje H četrto enico sekvence. Slednje stanje vztraja, dokler je na vhodu '1', saj tako rešimo prekrivanje vzorca '1111'. Če pa v kateremkoli od stanj F, G in H pride na vhod '0', se postavimo v stanje C, saj to stanje pomeni, da je na vhodu sekvenca '10XX'.

Nadaljevanje naloge ni zahtevano na izpitu.

Tabela prehajanja stanj:

trenutno stanje		naslednje stanje		izhod
pomen stanja	koda stanja	w=0	w=1	z
začetno stanje	A	A	B	0
prva enica '1001' ali '1111' na vhodu	B	C	F	0
prva ničla '1001' na vhodu	C	D	B	0
druga ničla '1001' na vhodu	D	A	E	0
druga enica '1001' na vhodu	E	C	F	1
druga enica '1111' na vhodu	F	C	G	0
tretja enica '1111' na vhodu	G	C	H	0
četrti enica '1111' na vhodu	H	C	H	1

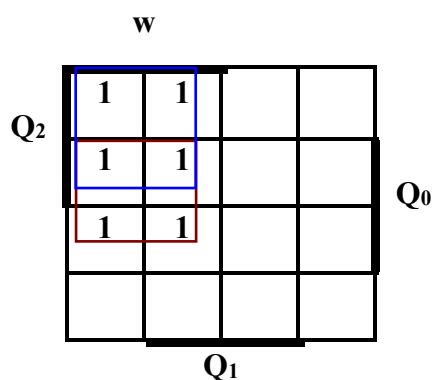
Za izvedbo bomo rabili najmanj 3 FF, saj je stanj 8. Izberemo zaporedno kodiranje stanj se pravi A=000, B=001, C=010, D=011, E=100, F=101, G=110, H=111.

Vzbujalna tabela:

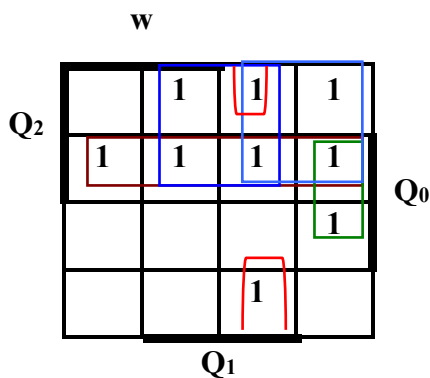
trenutno stanje				naslednje stanje						izhod
				w=0			w=1			
	Q ₂ (t)	Q ₁ (t)	Q ₀ (t)	Q ₂ (t+1)	Q ₁ (t+1)	Q ₀ (t+1)	Q ₂ (t+1)	Q ₁ (t+1)	Q ₀ (t+1)	z
A	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
B	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0
C	0	1	0	0	1	1	1	0	1	0
D	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0
E	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1
F	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0
G	1	1	0	0	1	0	1	1	1	0
H	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1

Iz vzbujalne tabele sestavimo tri Veitcheve diagrame:

Q₂(t+1):

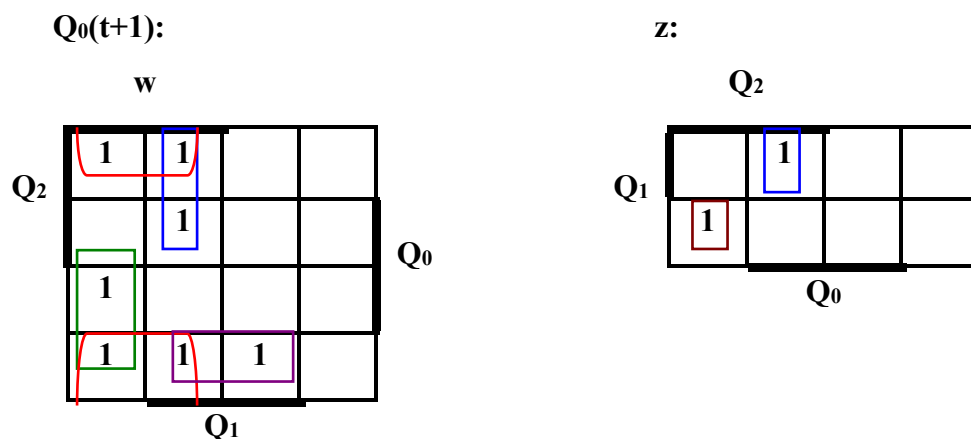
Q₁(t+1):

Čas pisanja je 60 minut. Vsaka naloga je vredna 10 točk.

Na list z rešitvami se podpišite in napišite še vpisno številko ter kateri predmet pišete (VŠŠ, UNI).

Rezultati bodo objavljeni na: <https://estudent.fri.uni-lj.si>

Funkcije v Veitchevih diagramih minimiziramo in dobimo enačbe za realizacijo s pomočjo D flip-flopov. Realizacija s pomočjo D flip-flopov je najbolj enostavna, saj je enačba D flip-flopa:

$$D = Q(t+1) \quad (3.1)$$

kar pomeni, da lahko iz minimizacije Veitchevih diagramov naslednjih stanj zapišemo enačbe za vhode D flip-flopov:

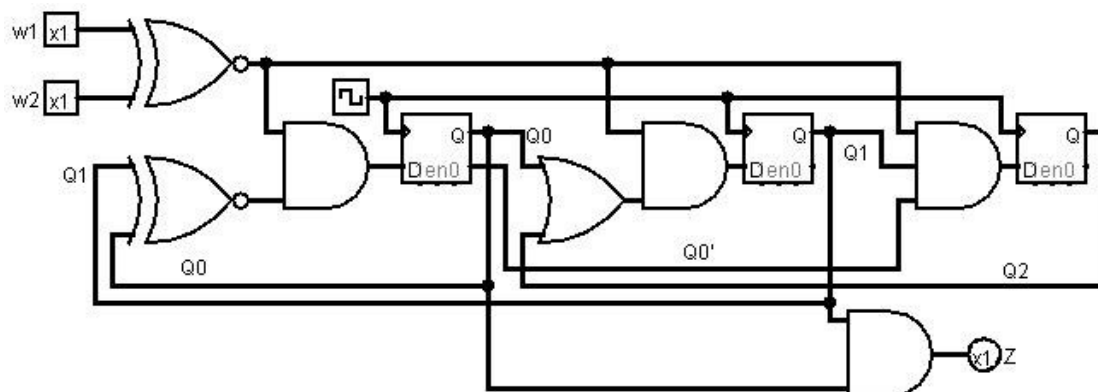
$$\begin{aligned} D_2 &= Q_2(t+1) = w \cdot Q_2(t) + \bar{w} \cdot Q_0(t) = w \cdot (Q_2(t) + Q_0(t)) \\ D_1 &= Q_1(t+1) = Q_2(t) \cdot (Q_1(t) + Q_0(t)) + \bar{w} \cdot (Q_2(t) + \bar{Q}_1(t) \cdot Q_0(t) + Q_1(t) \cdot \bar{Q}_0(t)) = \\ D_1 &= Q_1(t+1) = Q_2(t) \cdot (Q_1(t) + Q_0(t)) + \bar{w} \cdot (Q_2(t) + Q_1(t) \oplus Q_0(t)) \\ D_0 &= Q_0(t+1) = w \cdot \bar{Q}_0(t) + w \cdot \bar{Q}_2(t) \cdot \bar{Q}_1(t) + w \cdot Q_2(t) \cdot Q_1(t) + \bar{Q}_1(t) \cdot Q_1(t) \cdot \bar{Q}_0(t) = \\ D_0 &= Q_0(t+1) = w \cdot (\bar{Q}_0(t) + \bar{Q}_2(t) \oplus \bar{Q}_1(t)) + \bar{Q}_1(t) \cdot Q_1(t) \cdot \bar{Q}_0(t) \end{aligned} \quad (3.2)$$

Izhod z lahko zapišemo kot:

$$z = Q_2(t) \cdot (Q_1(t) \cdot Q_0(t) + \bar{Q}_1(t) \cdot \bar{Q}_0(t)) = Q_2(t) \cdot (Q_1(t) \oplus Q_0(t)) \quad (3.3)$$

Vezje avtomata narišemo iz enačb (3.2) in (3.3).

Opis delovanja in vezje avtomata, ki primerja enakost znotraj 4 period signala ure je v predlogah vaj na domači strani predmeta v imeniku Logisim\fsm\fsm_four_periodes_of_equality.circ

Čas pisanja je 60 minut. Vsaka naloga je vredna 10 točk.

Na list z rešitvami se podpišite in napišite še vpisno številko ter kateri predmet pišete (VSŠ, UNI).

Rezultati bodo objavljeni na: <https://estudent.fri.uni-lj.si>